

Συλλογή της Νομολογίας

Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-357/19, C-379/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19

**Ποινικές διαδικασίες
κατά
ΡΜ κ.λπ.**

(αιτήσεις του Înalta Curte de Casație și Justiție και του Tribunalul Bihor για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως)

Απόφαση του Δικαστηρίου (τμήμα μείζονος συνθέσεως) της 21ης Δεκεμβρίου 2021

«Προδικαστική παραπομπή – Απόφαση 2006/928/ΕΚ – Μηχανισμός για τη συνεργασία και τον έλεγχο της προόδου στη Ρουμανία όσον αφορά την επίτευξη των ειδικών στόχων αναφοράς στους τομείς της δικαστικής μεταρρύθμισης και της καταπολέμησης της διαφθοράς – Φύση και έννομα αποτελέσματα – Δεσμευτική ισχύς για τη Ρουμανία – Κράτος δικαίου – Ανεξαρτησία των δικαστών – Άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ – Άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Καταπολέμηση της διαφθοράς – Προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης – Άρθρο 325, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ – Σύμβαση ΠΟΣ – Ποινικές διαδικασίες – Αποφάσεις του Curtea Constituțională (Συνταγματικού Δικαστηρίου, Ρουμανία) σχετικά με τη νομιμότητα της διεξαγωγής ορισμένων αποδείξεων και τη σύνθεση των δικαστικών σχηματισμών σε σοβαρές υποθέσεις διαφθοράς – Υποχρέωση των εθνικών δικαστών να εξασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα των αποφάσεων του Curtea Constituțională (Συνταγματικού Δικαστηρίου) – Πειθαρχική ευθύνη των δικαστών σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τις εν λόγω αποφάσεις – Εξουσία των δικαστών να αφήνουν ανεφάρμοστες αποφάσεις του Curtea Constituțională (Συνταγματικού Δικαστηρίου) οι οποίες δεν συνάδουν με το δίκαιο της Ένωσης – Αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης»

1. *Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Αξίες και στόχοι της Ένωσης – Αξίες – Σεβασμός του κράτους δικαίου – Περιεχόμενο – Προσχώρηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Συνθήκη Προσχώρησης της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση – Μηχανισμός συνεργασίας και ελέγχου – Απόφαση 2006/928 – Δεσμευτικός χαρακτήρας – Περιεχόμενο – Λήψη υπόψη των εκθέσεων που καταρτίζει η Επιτροπή βάσει της εν λόγω απόφασης (Άρθρα 2, 4 § 3, 19 και 49 ΣΕΕ· άρθρο 288, εδ. 4, ΣΛΕΕ· Συνθήκη Προσχώρησης του 2005, άρθρα 2, 37 και 38 και παράρτημα ΙΧ· απόφαση 2006/928 της Επιτροπής, αιτιολογικές σκέψεις 2 έως 6 και 9 και άρθρα 1, 2 και 4 και παράρτημα)*

(βλ. σκέψεις 156, 158-165, 167-175, διατακτ. 1)

2. *Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης – Καταπολέμηση της απάτης και λοιπών παράνομων δραστηριοτήτων – Υποχρέωση των κρατών μελών να προβλέπουν αποτελεσματικές και αποτρεπτικές κυρώσεις –*

Έννοια της απάτης και των λοιπών παράνομων δραστηριοτήτων – Διαφθορά – Απόπειρα διαπράξεως αδικήματος διαφθοράς – Εμπίπτει (Άρθρο 325 § 1 ΣΛΕΕ· Συνθήκη Προσχώρησης του 2005, παράρτημα ΙΧ· Σύμβαση σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, άρθρα 1 § 1 και 2 § 1· απόφαση 2006/928 της Επιτροπής)

(βλ. σκέψεις 181-189)

3. *Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης – Καταπολέμηση της απάτης και λοιπών παράνομων δραστηριοτήτων – Υποχρέωση των κρατών μελών να προβλέπουν αποτελεσματικές και αποτρεπτικές κυρώσεις – Περιεχόμενο – Εθνική ρύθμιση ή πρακτική η οποία επιβάλλει την επανεξέταση καταδικαστικών αποφάσεων σε υποθέσεις απάτης και διαφθοράς – Συστημικός κίνδυνος ατιμωρησίας – Δεν επιτρέπεται (Άρθρο 325 § 1 ΣΛΕΕ· Συνθήκη Προσχώρησης του 2005, παράρτημα ΙΧ· Σύμβαση σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, άρθρα 1 § 1 και 2· απόφαση 2006/928 της Επιτροπής)*

(βλ. σκέψεις 190-194, 197, 200-203, 213, διατακτ. 2)

4. *Ίδιοι πόροι της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης – Καταπολέμηση της απάτης και λοιπών παράνομων δραστηριοτήτων – Υποχρέωση των κρατών μελών να προβλέπουν αποτελεσματικές και αποτρεπτικές κυρώσεις – Περιεχόμενο – Υποχρέωση του εθνικού δικαστή – Σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων – Δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας – Δικαίωμα σε ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως – Περιεχόμενο – Κλήρωση δικαστών σε υποθέσεις διαφθοράς – Ειδίκευση δικαστών σε υποθέσεις διαφθοράς – Εφαρμογή εθνικού επιπέδου προστασίας το οποίο ενέχει συστημικό κίνδυνο ατιμωρησίας – Δεν επιτρέπεται (Άρθρο 325 § 1 ΣΛΕΕ· Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρα 47, εδ. 2, 51 § 1 και 53· Σύμβαση σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, άρθρα 1 § 1 και 2· απόφαση 2006/928 της Επιτροπής)*

(βλ. σκέψεις 204-206, 211-213, διατακτ. 2)

5. *Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Αρχές – Δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας – Αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών – Περιεχόμενο (Άρθρα 2 και 19 § 1, εδ. 2, ΣΕΕ· Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 47, εδ. 2· απόφαση 2006/928, αιτιολογική σκέψη 3 και παράρτημα)*

(βλ. σκέψεις 217-226)

6. *Κράτη μέλη – Υποχρεώσεις – Πρόβλεψη των ενδίκων βοηθημάτων που είναι αναγκαία για τη διασφάλιση αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας – Τήρηση της αρχής της ανεξαρτησίας των δικαστών – Νομολογία Συνταγματικού Δικαστηρίου η οποία δεσμεύει τα τακτικά*

δικαστήρια – Επιτρέπεται – Προϋποθέσεις – Τήρηση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών – Ανεξαρτησία του Συνταγματικού Δικαστηρίου (Άρθρα 2 και 19 § 1, εδ. 2, ΣΕΕ· Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 47· απόφαση 2006/928 της Επιτροπής)

(βλ. σκέψεις 227-230, 232-234, 236, 242, 263, διατακτ. 3)

7. *Κράτη μέλη – Υποχρεώσεις – Πρόβλεψη των ενδίκων βοηθημάτων που είναι αναγκαία για τη διασφάλιση αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας – Τήρηση της αρχής της ανεξαρτησίας των δικαστών – Πειθαρχική ευθύνη των δικαστών – Περιεχόμενο – Εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει τη στοιχειοθέτηση της εν λόγω ευθύνης σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τη νομολογία του Συνταγματικού Δικαστηρίου – Δεν επιτρέπεται (Άρθρα 2 και 19 § 1, εδ. 2, ΣΕΕ· Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 47· απόφαση 2006/928 της Επιτροπής, αιτιολογική σκέψη 3 και παράρτημα)*

(βλ. σκέψεις 238-242, 263, διατακτ. 3)

8. *Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Υπεροχή – Περιεχόμενο – Ερμηνεία – Αποκλειστική αρμοδιότητα του δικαστή της Ένωσης (Άρθρα 4 § 2 και 19 § 1 ΣΕΕ)*

(βλ. σκέψεις 245-254)

9. *Κράτη μέλη – Υποχρεώσεις – Πρόβλεψη των ενδίκων βοηθημάτων που είναι αναγκαία για τη διασφάλιση αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας – Τήρηση της αρχής της ανεξαρτησίας των δικαστών – Υπεροχή – Άμεσο αποτέλεσμα – Υποχρεώσεις των εθνικών δικαστηρίων – Εθνική ρύθμιση η οποία απαγορεύει σε τακτικό δικαστήριο, υπό την απειλή πειθαρχικών κυρώσεων, να αφήσει ανεφάρμοστη αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης νομολογία του Συνταγματικού Δικαστηρίου – Δεν επιτρέπεται (Άρθρα 4 και 19 § 1, εδ. 2, ΣΕΕ· άρθρα 267 και 325 § 1 ΣΛΕΕ· απόφαση 2006/928 της Επιτροπής, παράρτημα)*

(βλ. σκέψεις 256-260, 262, 263, διατακτ. 4)

Σύνοψη

Το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται στην εφαρμογή νομολογίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου καθόσον η νομολογία αυτή, σε συνδυασμό με τις εθνικές διατάξεις περί παραγραφής, δημιουργεί συστημικό κίνδυνο ατιμωρησίας

Η υπεροχή του δικαίου της Ένωσης απαιτεί να έχουν τα εθνικά δικαστήρια την εξουσία να αφήσουν ανεφάρμοστη απόφαση Συνταγματικού Δικαστηρίου αντίθετη προς το ενωσιακό δίκαιο, χωρίς να υπάρχει, ιδίως, κίνδυνος στοιχειοθέτησης πειθαρχικής ευθύνης

Οι υπό κρίση υποθέσεις ανάγονται στη μεταρρύθμιση της δικαιοσύνης στον τομέα της καταπολέμησης της διαφθοράς στη Ρουμανία, μεταρρύθμιση η οποία αποτέλεσε αντικείμενο προηγούμενης αποφάσεως του Δικαστηρίου¹. Η εν λόγω μεταρρύθμιση παρακολουθείται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 2007 μέσω του μηχανισμού συνεργασίας και ελέγχου που θεσπίστηκε με την απόφαση 2006/928² επ' ευκαιρία της προσχώρησης της Ρουμανίας στην Ένωση (στο εξής: ΜΣΕ).

Στο πλαίσιο των υποθέσεων αυτών τίθεται το ζήτημα κατά πόσον η εφαρμογή της νομολογίας που απορρέει από διάφορες αποφάσεις του *Curtea Constituțională a României* (Συνταγματικό Δικαστήριο, Ρουμανία) σχετικά με τους κανόνες ποινικής δικονομίας που έχουν εφαρμογή σε υποθέσεις απάτης και διαφθοράς ενδέχεται να συνιστά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, ιδίως δε των διατάξεων του εκείνων οι οποίες προστατεύουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης, την εγγύηση της ανεξαρτησίας των δικαστών και την αξία του κράτους δικαίου, καθώς και την αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης.

Στις υποθέσεις C-357/19, C-547/19, C-811/19 και C-840/19, το *Înalta Curte de Casație și Justiție* (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Ρουμανία, στο εξής: ΑΑΔ) καταδίκασε πλείονα πρόσωπα, μεταξύ άλλων πρώην βουλευτές και υπουργούς, για αδικήματα απάτης περί τον ΦΠΑ, διαφθοράς και αθέμιτης άσκησης επιρροής, ιδίως σε σχέση με τη διαχείριση πόρων της Ένωσης. Το Συνταγματικό Δικαστήριο εξαφάνισε τις αποφάσεις αυτές λόγω μη νόμιμης σύνθεσης των δικαστικών σχηματισμών, με το σκεπτικό ότι, αφενός, οι υποθέσεις επί των οποίων το ΑΑΔ είχε αποφανθεί σε πρώτο βαθμό έπρεπε να είχαν εκδικαστεί από σχηματισμό απαρτιζόμενο από ειδικευμένους στον τομέα της διαφθοράς δικαστές³ και, αφετέρου, στις υποθέσεις επί των οποίων το ΑΑΔ είχε αποφανθεί κατ' έφεση, όλοι οι δικαστές του δικαστικού σχηματισμού έπρεπε να είχαν διοριστεί με κλήρωση⁴.

Στην υπόθεση C-379/19, ασκήθηκαν ποινικές διώξεις ενώπιον του *Tribunalul Bihor* (πλημμελειοδικείο του Bihor, Ρουμανία) κατά πλειόνων προσώπων για αδικήματα διαφθοράς και αθέμιτης άσκησης επιρροής. Στο πλαίσιο αιτήσεως περί αποκλεισμού αποδεικτικών στοιχείων, το εν λόγω δικαστήριο αντιμετωπίζει το ζήτημα της εφαρμογής νομολογίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου με την οποία κρίθηκε αντισυνταγματική η συλλογή αποδεικτικών στοιχείων σε ποινικές υποθέσεις με συμμετοχή της ρουμανικής υπηρεσίας πληροφοριών, γεγονός το οποίο συνεπάγεται τον αναδρομικό αποκλεισμό των σχετικών στοιχείων από την ποινική διαδικασία⁵.

Στο πλαίσιο των ως άνω υποθέσεων, το ΑΑΔ και το πλημμελειοδικείο του Bihor ζητούν από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν οι εν λόγω αποφάσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου συμβιβάζονται με το δίκαιο της Ένωσης⁶. Κατ' αρχάς, το πλημμελειοδικείο του Bihor διερωτάται ως προς τον υποχρεωτικό χαρακτήρα του ΜΣΕ και των εκθέσεων της Επιτροπής οι οποίες

¹ Απόφαση της 18ης Μαΐου 2021, *Asociația «Forumul Judecătorilor din România» κ.λπ.* (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 και C-397/19, EU:C:2021:393).

² Απόφαση 2006/928/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Δεκεμβρίου 2006, για τη θέσπιση μηχανισμού για τη συνεργασία και τον έλεγχο της προόδου στη Ρουμανία όσον αφορά την επίτευξη των ειδικών στόχων αναφοράς στους τομείς της δικαστικής μεταρρύθμισης και της καταπολέμησης της διαφθοράς (ΕΕ 2006, L 354, σ. 56).

³ Απόφαση της 3ης Ιουλίου 2019, αριθ. 417/2019.

⁴ Απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, αριθ. 685/2018.

⁵ Αποφάσεις της 16ης Φεβρουαρίου 2016, αριθ. 51/2016, της 4ης Μαΐου 2017, αριθ. 302/2017 και της 16ης Ιανουαρίου 2019, αριθ. 26/2019.

⁶ Άρθρο 2 και άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, άρθρο 325, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, άρθρο 2 της Σύμβασης η οποία καταρτίστηκε βάσει του άρθρου Κ.3 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η οποία υπεγράφη στις Βρυξέλλες στις 26 Ιουλίου 1995 και επισυνάπτεται ως παράρτημα στην πράξη του Συμβουλίου, της 26ης Ιουλίου 1995 (ΕΕ 1995, C 316, σ. 48), και απόφαση 2006/928.

καταρτίζονται στο πλαίσιο του εν λόγω μηχανισμού⁷. Στη συνέχεια, το ΑΑΔ εγείρει το ζήτημα ενδεχόμενου συστημικού κινδύνου ατιμωρησίας στον τομέα της καταπολέμησης της απάτης και της διαφθοράς. Τέλος, τα εν λόγω δικαστήρια ζητούν επίσης να διευκρινιστεί αν η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης και η αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών τούς επιτρέπει να αφήσουν ανεφάρμοστη απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου καίτοι, βάσει του ρουμανικού δικαίου, η μη συμμόρφωση των δικαστών με απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

Ο δεσμευτικός χαρακτήρας του ΜΣΕ

Με απόφαση εκδοθείσα από το τμήμα μείζονος συνθέσεως, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε τη νομολογία του που απορρέει από προηγούμενη απόφαση, κατά την οποία **ο ΜΣΕ είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του για τη Ρουμανία**⁸. Συνεπώς, οι προγενέστερες της προσχώρησης πράξεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης δεσμεύουν τη Ρουμανία από την ημερομηνία προσχώρησής της. Τούτο ισχύει για την απόφαση 2006/928, η οποία είναι δεσμευτική ως προς όλα τα μέρη της για τη Ρουμανία εφόσον δεν έχει ανακληθεί. Οι στόχοι αναφοράς με τους οποίους επιδιώκεται η διασφάλιση του σεβασμού του κράτους δικαίου έχουν επίσης δεσμευτικό χαρακτήρα. Η Ρουμανία οφείλει να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα προς επίτευξη των εν λόγω στόχων, λαμβάνοντας υπόψη τις συστάσεις που διατυπώνονται στις εκθέσεις τις οποίες καταρτίζει η Επιτροπή⁹.

Υποχρέωση πρόβλεψης αποτελεσματικών και αποτρεπτικών κυρώσεων για αδικήματα απάτης εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης ή αδικήματα διαφθοράς

Το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται στην εφαρμογή νομολογίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου η οποία συνεπάγεται ακύρωση των αποφάσεων που εκδίδονται από δικαστικούς σχηματισμούς των οποίων η σύνθεση δεν είναι νομότυπη, καθόσον η εν λόγω νομολογία, σε συνδυασμό με τις εθνικές διατάξεις περί παραγραφής, δημιουργεί συστημικό κίνδυνο ατιμωρησίας πράξεων οι οποίες στοιχειοθετούν σοβαρά αδικήματα που αφορούν απάτη σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης ή αδικήματα διαφθοράς.

Κατ' αρχάς, μολονότι οι κανόνες που διέπουν την οργάνωση της δικαιοσύνης στα κράτη μέλη, ιδίως όσον αφορά τη σύνθεση των δικαστικών σχηματισμών σε υποθέσεις απάτης και διαφθοράς, εμπίπτουν κατ' αρχήν στην αρμοδιότητα των κρατών αυτών, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν, εντούτοις, να τηρούν τις υποχρεώσεις που υπέχουν από το δίκαιο της Ένωσης.

⁷ Κατά την απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου της 6ης Μαρτίου 2018, αριθ. 104/2018, η απόφαση 2006/928 δεν μπορεί να συνιστά κανόνα αναφοράς στο πλαίσιο ελέγχου συνταγματικότητας.

⁸ Απόφαση της 18ης Μαΐου 2021, Asociația «Forumul Judecătorilor din România» κ.λπ. (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 και C-397/19, EU:C:2021:393).

⁹ Βάσει της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας η οποία διατυπώνεται στο άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ.

Μεταξύ των υποχρεώσεων αυτών συγκαταλέγεται η καταπολέμηση όλων των παράνομων δραστηριοτήτων εις βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, στις οποίες περιλαμβάνονται τα αδικήματα διαφθοράς, με αποτρεπτικά και αποτελεσματικά μέτρα¹⁰. Όσον αφορά τη Ρουμανία, η υποχρέωση αυτή συμπληρώνεται από την απορρέουσα από την απόφαση 2006/928 υποχρέωση του κράτους μέλους για την αποτελεσματική καταπολέμηση της διαφθοράς και, ιδίως, της διαφθοράς υψηλού επιπέδου.

Η κατά τα ως άνω απορρέουσα απαίτηση περί αποτελεσματικότητας περιλαμβάνει κατ' ανάγκην τόσο τη δίωξη των εν λόγω αδικημάτων και τις επαπειλούμενες κυρώσεις όσο και την επιβολή των ποινών, στο μέτρο που, ελλείψει αποτελεσματικής εκτέλεσής τους για τα αδικήματα της απάτης εις βάρος των ως άνω συμφερόντων και τα αδικήματα διαφθοράς εν γένει, οι εν λόγω ποινές δεν μπορούν να είναι αποτελεσματικές και αποτρεπτικές. Εν συνεχεία, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι εναπόκειται, πρωτίστως, στον εθνικό νομοθέτη να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίσει ότι το δικονομικό καθεστώς που εφαρμόζεται στα εν λόγω αδικήματα δεν ενέχει συστημικό κίνδυνο ατιμωρησίας. Τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να αφήνουν ανεφάρμοστες τις διατάξεις του εσωτερικού δικαίου που εμποδίζουν την επιβολή αποτελεσματικών και αποτρεπτικών κυρώσεων.

Εν προκειμένω, η εφαρμογή της επίμαχης νομολογίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου έχει ως συνέπεια οι οικείες υποθέσεις απάτης και διαφθοράς να πρέπει να επανεξετάζονται, ενδεχομένως κατ' επανάληψη, σε πρώτο και/ή δεύτερο βαθμό. Λαμβανομένης υπόψη της πολυπλοκότητας και της διάρκειάς της, η επανεξέταση αυτή έχει κατ' ανάγκην ως αποτέλεσμα την παράταση της διάρκειας των οικείων ποινικών διαδικασιών. Πέραν του γεγονότος ότι η Ρουμανία δεσμεύθηκε να μειώσει τη διάρκεια της διαδικασίας για τις υποθέσεις διαφθοράς, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, λαμβανομένων υπόψη των ειδικών υποχρεώσεων τις οποίες υπέχει η Ρουμανία από την απόφαση 2006/928, οι εθνικές ρυθμίσεις και η εθνική πρακτική στον εν λόγω τομέα δεν πρέπει να έχουν ως συνέπεια ούτε την παράταση της διάρκειας των ερευνών που αφορούν αδικήματα διαφθοράς ούτε την με οποιονδήποτε άλλον τρόπο αποδυνάμωση των προσπαθειών καταπολέμησης της διαφθοράς¹¹. Εξάλλου, λαμβανομένων υπόψη των εθνικών κανόνων περί παραγραφής, η επανεξέταση των επίμαχων υποθέσεων θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την παραγραφή των αδικημάτων και να εμποδίσει την επιβολή αποτελεσματικών και αποτρεπτικών κυρώσεων σε πρόσωπα τα οποία κατέχουν τις πιο υψηλόβαθμες θέσεις του ρουμανικού Δημοσίου και καταδικάστηκαν για τη διάπραξη αδικημάτων βαρείας απάτης και/ή διαφθοράς κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Κατά συνέπεια, ο κίνδυνος ατιμωρησίας θα καθίστατο συστημικός για τη συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων και έθετε υπό αμφισβήτηση τον σκοπό της καταπολέμησης της διαφθοράς υψηλού επιπέδου.

Τέλος, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η υποχρέωση διασφάλισης αποτελεσματικών και αποτρεπτικών ποινικών κυρώσεων για τέτοια αδικήματα δεν απαλλάσσει το αιτούν δικαστήριο από τον έλεγχο του αναγκαίου σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίς, όμως, το δικαστήριο αυτό να μπορεί να εφαρμόσει εθνικό επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων το οποίο ενέχει τέτοιο συστημικό κίνδυνο ατιμωρησίας. Πλην όμως, οι απαιτήσεις που απορρέουν από το άρθρο αυτό δεν εμποδίζουν ενδεχόμενη μη εφαρμογή της νομολογίας του Συνταγματικού Δικαστηρίου σχετικά με την ειδίκευση και τη σύνθεση των δικαστικών σχηματισμών σε υποθέσεις διαφθοράς.

¹⁰ Κατά το άρθρο 325 παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

¹¹ Σημείο I., 5, του παραρτήματος ΙΧ της Πράξης περί των όρων προσχωρήσεως της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, και των προσαρμογών των Συνθηκών επί των οποίων βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 2005, L 157, σ. 203).

Η διασφάλιση της ανεξαρτησίας των δικαστών

Το δίκαιο της Ένωσης δεν απαγορεύει να δεσμεύονται τα τακτικά δικαστήρια από τις αποφάσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου, υπό την προϋπόθεση ότι διασφαλίζεται η ανεξαρτησία του εν λόγω δικαστηρίου έναντι, μεταξύ άλλων, της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας. Αντιθέτως, το ενωσιακό δίκαιο αντιτίθεται στη στοιχειοθέτηση πειθαρχικής ευθύνης των εθνικών δικαστών σε κάθε περίπτωση μη συμμόρφωσής τους με τις εν λόγω αποφάσεις.

Πρώτον, εφόσον η ύπαρξη αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου ως εχέγγυο της τήρησης του δικαίου της Ένωσης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το κράτος δικαίου, κάθε δικαστήριο που καλείται να εφαρμόσει ή να ερμηνεύσει το δίκαιο της Ένωσης πρέπει να πληροί τις απαιτήσεις της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Προς τούτο, η ανεξαρτησία των δικαιοδοτικών οργάνων είναι πρωταρχικής σημασίας. Συναφώς, πρέπει οι δικαστές να προφυλάσσονται από εξωτερικές παρεμβάσεις ή πιέσεις δυνάμενες να θέσουν σε κίνδυνο την ανεξαρτησία τους. Επιπλέον, σύμφωνα με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών, η οποία χαρακτηρίζει τη λειτουργία ενός κράτους δικαίου, η ανεξαρτησία των δικαστηρίων πρέπει ιδίως να διασφαλίζεται έναντι της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας.

Δεύτερον, μολονότι το δίκαιο της Ένωσης δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη συγκεκριμένο συνταγματικό πρότυπο που να ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων κρατικών εξουσιών, το Δικαστήριο επισημαίνει, εντούτοις, ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν, μεταξύ άλλων, τις απορρέουσες από το ενωσιακό δίκαιο απαιτήσεις περί ανεξαρτησίας των δικαιοδοτικών οργάνων. Υπό τις συνθήκες αυτές, οι αποφάσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου μπορούν να δεσμεύουν τα τακτικά δικαστήρια, υπό την προϋπόθεση ότι το εθνικό δίκαιο εγγυάται την ανεξαρτησία του εν λόγω δικαστηρίου έναντι ιδίως της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας. Αντιθέτως, το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται σε τέτοια εθνική ρύθμιση ή πρακτική στην περίπτωση που το εθνικό δίκαιο δεν εγγυάται την ανεξαρτησία αυτή, δεδομένου ότι ένα τέτοιο Συνταγματικό Δικαστήριο δεν είναι σε θέση να διασφαλίσει την απαιτούμενη από το ενωσιακό δίκαιο αποτελεσματική δικαστική προστασία.

Τρίτον, προκειμένου να διασφαλίζεται η ανεξαρτησία των δικαιοδοτικών οργάνων, το πειθαρχικό καθεστώς των δικαστών πρέπει περιβάλλεται τις αναγκαίες εγγυήσεις, ώστε να αποτρέπεται κάθε κίνδυνος χρήσης του εν λόγω καθεστώτος ως συστήματος πολιτικού ελέγχου του περιεχομένου των δικαστικών αποφάσεων. Συναφώς, το γεγονός ότι δικαστική απόφαση ενέχει ενδεχομένως πλάνη κατά την ερμηνεία και εφαρμογή των κανόνων του εθνικού δικαίου και του δικαίου της Ένωσης, ή κατά την εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και την αξιολόγηση των αποδείξεων, δεν μπορεί, αυτό καθεαυτό, να στοιχειοθετήσει πειθαρχική ευθύνη του οικείου δικαστή. Συγκεκριμένα, η στοιχειοθέτηση της πειθαρχικής ευθύνης δικαστή λόγω δικαστικής απόφασης πρέπει να περιορίζεται σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις και να πλαισιώνεται από εγγυήσεις οι οποίες αποσκοπούν στην αποφυγή κάθε κινδύνου εξωτερικών πιέσεων όσον αφορά το περιεχόμενο των δικαστικών αποφάσεων. Εθνική ρύθμιση κατά την οποία κάθε περίπτωση μη συμμόρφωσης των δικαστών των εθνικών τακτικών δικαστηρίων με τις αποφάσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου μπορεί να στοιχειοθετήσει την πειθαρχική ευθύνη τους δεν πληροί τις προϋποθέσεις αυτές.

Η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης

Προσक्रύει στην αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης το να μην επιτρέπεται στα εθνικά δικαστήρια, υπό την απειλή πειθαρχικών κυρώσεων, να αφήσουν ανεφάρμοστες αντίθετες προς το δίκαιο της Ένωσης αποφάσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου.

Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι με τη νομολογία του σχετικά με τη Συνθήκη ΕΟΚ καθιέρωσε την αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου, η οποία νοείται ως κατοχυρώνουσα την υπεροχή του εν λόγω δικαίου έναντι του δικαίου των κρατών μελών. Συναφώς, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η θέσπιση με τη Συνθήκη ΕΟΚ μιας ιδιαίτερης έννομης τάξης, την οποία τα κράτη μέλη αποδέχθηκαν με βάση την αρχή της αμοιβαιότητας, συνεπάγεται ότι δεν μπορούν να επικαλούνται κατά διατάξεων της εν λόγω έννομης τάξης μεταγενέστερο μονομερές μέτρο ούτε να αντιτάσσουν στο δίκαιο που γεννήθηκε από τη Συνθήκη ΕΟΚ οποιονδήποτε κανόνα του εθνικού δικαίου, χωρίς να χάνει το εν λόγω δίκαιο τον κοινοτικό του χαρακτήρα και χωρίς να διακυβεύεται η νομική βάση της ίδιας της Κοινότητας. Επιπλέον, η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου δεν είναι δυνατόν να ποικίλλει από κράτος μέλος σε κράτος μέλος υπέρ των μεταγενεστέρων εσωτερικών νομοθετικών κειμένων, χωρίς να υπονομεύεται η πραγμάτωση των σκοπών της Συνθήκης ΕΟΚ και χωρίς να προκαλούνται διακρίσεις λόγω ιθαγένειας απαγορευόμενες από τη Συνθήκη αυτή. Το Δικαστήριο έκρινε συνεπώς ότι η Συνθήκη ΕΟΚ, καίτοι συνήφθη υπό μορφή διεθνούς συμφωνίας, αποτελεί εντούτοις τον συνταγματικό χάρτη μιας κοινότητας δικαίου και τα ουσιώδη χαρακτηριστικά αυτής της κοινοτικής έννομης τάξεως είναι, ειδικότερα, η υπεροχή της έναντι των δικαίων των κρατών μελών καθώς και το άμεσο αποτέλεσμα μιας σειράς διατάξεων οι οποίες εφαρμόζονται στους πολίτες τους και στα ίδια τα κράτη μέλη.

Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι τα ουσιώδη αυτά χαρακτηριστικά της έννομης τάξης της Ένωσης και η σημασία της συμμόρφωσης προς αυτήν επιβεβαιώθηκαν με την ανεπιφύλακτη επικύρωση των Συνθηκών που τροποποιούν τη Συνθήκη ΕΟΚ και, ιδίως, της Συνθήκης της Λισσαβόνας. Συγκεκριμένα, κατά τη σύναψη της Συνθήκης αυτής, η διάσκεψη των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών υπενθύμισε ρητώς, στη δήλωσή της αριθ. 17 σχετικά με την υπεροχή, η οποία προσαρτάται στην τελική πράξη της διακυβερνητικής διάσκεψης η οποία υιοθέτησε τη Συνθήκη της Λισσαβόνας, ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι Συνθήκες και το δίκαιο που θεσπίζεται από την Ένωση βάσει των Συνθηκών υπερισχύουν του δικαίου των κρατών μελών, υπό τους όρους που ορίζονται στην εν λόγω νομολογία.

Το Δικαστήριο προσθέτει ότι κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, ΣΕΕ η Ένωση σέβεται την ισότητα των κρατών μελών ενώπιον των Συνθηκών, το οποίο όμως μπορεί να πράξει μόνον εφόσον τα κράτη μέλη αδυνατούν, δυνάμει της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, να προβάλουν κατά της έννομης τάξης της Ένωσης οποιοδήποτε μονομερές μέτρο. Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο επισημαίνει ακόμη ότι, κατά την άσκηση της αποκλειστικής αρμοδιότητάς του να προβαίνει στην οριστική ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, οφείλει να διευκρινίζει το περιεχόμενο της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης υπό το πρίσμα των σχετικών διατάξεων του ενωσιακού δικαίου, δεδομένου ότι το εν λόγω περιεχόμενο δεν μπορεί να εξαρτάται ούτε από την ερμηνεία διατάξεων του εθνικού δικαίου ούτε από την ερμηνεία διατάξεων του δικαίου της Ένωσης εκ μέρους εθνικού δικαστηρίου, η οποία δεν αντιστοιχεί προς εκείνη του Δικαστηρίου.

Κατά το Δικαστήριο, τα αποτελέσματα της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης δεσμεύουν όλα τα όργανα ενός κράτους μέλους, οι διατάξεις δε του εσωτερικού δικαίου, περιλαμβανομένων των διατάξεων συνταγματικής ισχύος, δεν μπορούν να αποτελέσουν εμπόδιο συναφώς. Τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να αφήνουν αυτεπαγγέλτως ανεφάρμοστη κάθε εθνική

ρύθμιση ή πρακτική η οποία αντιβαίνει σε διάταξη του δικαίου της Ένωσης που έχει άμεσο αποτέλεσμα, χωρίς να υποχρεούνται να ζητήσουν ή να αναμείνουν την προηγούμενη εξαφάνισή της είτε διά της νομοθετικής οδού είτε μέσω οποιασδήποτε άλλης συνταγματικής διαδικασίας.

Επιπλέον, η προστασία των εθνικών δικαστών έναντι του κινδύνου πειθαρχικών διαδικασιών ή κυρώσεων επειδή άσκησαν την εμπίπτουσα στην αποκλειστική αρμοδιότητά τους ευχέρεια υποβολής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ αποτελεί εγγύηση συμφυή με την ανεξαρτησία τους. Επομένως, στην περίπτωση κατά την οποία δικαστής εθνικού τακτικού δικαστηρίου κρίνει, υπό το πρίσμα αποφάσεως του Δικαστηρίου, ότι η νομολογία του εθνικού Συνταγματικού Δικαστηρίου είναι αντίθετη προς το δίκαιο της Ένωσης, το γεγονός ότι ο εθνικός αυτός δικαστής αφήνει ανεφάρμοστη την εν λόγω νομολογία δεν μπορεί να στοιχειοθετήσει την πειθαρχική του ευθύνη.